

“BOTANIKA” FANIDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA QISHLOQ XO‘JALIGI YO‘NALISHI TALABALARIDA AMALIY KO‘NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH

Ismailova Nozima Anvar qizi

Guliston davlat universiteti

nozima.ismailova9184@mail.ru

ANNOTATSIYA: *Maqolada qishloq xo‘jaligi yo‘nalishi talabalariga “Botanika” fanini o‘qitishda kompetensiyaviy yondashuvning amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishdagi ahamiyati tadqiq qilingan. Tajriba va nazorat guruhleri tashkil qilinib, tajriba guruhida laboratoriya va maydon ishlari kompetensiyaviy metodlar bilan, nazorat guruhida esa an‘anaviy usullar bilan olib borildi. Testlar va laboratoriya ishlari natijalariga ko‘ra, tajriba guruhida amaliy ko‘nikmalar sezilarli darajada oshgani aniqlangan. Maqola kompetensiyaviy yondashuv orqali talabalar bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlarini yoritadi.*

Kalit so‘zlar: *kompetensiyaviy yondashuv, amaliy ko‘nikmalar, botanika, qishloq xo‘jaligi ta’limi, talabalar, innovatsion ta’lim, laboratoriya mashg‘uloti,*

ABSTRACT: *The article investigates the importance of a competency-based approach in developing practical skills for students in the field of agriculture studying “Botany.” Experimental and control groups were formed, with the experimental group conducting laboratory and field work using competency-based methods, while the control group followed traditional teaching methods. Results from tests and laboratory work showed a significant improvement in practical skills in the experimental group. The article highlights how integrating a competency-based approach into the educational process can enhance students’ knowledge and skills.*

Keywords: *competency-based approach, practical skills, botany, agricultural education, students, innovative education, laboratory work.*

KIRISH

Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanib borayotgan davrda ta’lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri bu bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobatbardosh, ijodkor, tahliliy va tanqidiy fikrlovchi hamda amaliy faoliyatni mustaqil tashkil eta oladigan mutaxassislarni tayyorlashdir. Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, o‘quv jarayoniga kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish, ta’lim natijalarini amaliy kompetensiyalar orqali baholash borasida keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi “Oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirish to‘g‘risida”gi PQ–5847-son Qarori, shuningdek, “2022–

2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi"da ham ta'lim jarayonini kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. Ushbu yondashuv talabalarning faqat nazariy bilimlarni egallashini ta'minlash emas, balki ularni real hayotda, amaliy faoliyatda qo'llay olish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan.

"Kompetensiyaviy yondashuv" atamasi mazmunan shaxsning o'z kasbiy faoliyatini samarali amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka, tajriba va qadriyatlar majmuasini anglatadi. Ushbu yondashuvda ta'lim jarayonining markazida o'qituvchi emas, talaba shaxsining o'zi, uning faol o'rganish jarayoni va amaliy natijalari turadi. Ta'lim jarayoni natijaviylik tamoyiliga asoslanadi, ya'ni "talaba nimani o'rgandi" degan savoldan ko'ra, "talaba o'rganganini amaliyotda qanday qo'llay oladi" degan savol ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Qishloq xo'jaligi ta'lim yo'nalishida bu yondashuvning dolzarbligi yanada yuqori, chunki agrar soha vakillaridan nafaqat nazariy bilim, balki ekologik fikrlash, amaliy tajriba o'tkazish, daladagi muammolarni aniqlash va ularni ilmiy asosda hal etish ko'nikmalari talab etiladi. Shu nuqtai nazardan, "Botanika" fani qishloq xo'jaligi yo'nalishi talabalari uchun fundamental tabiiy-ilmiy fan bo'lib, u o'simliklarning tuzilishi, rivojlanishi, fiziologik jarayonlari va ekologik ahamiyatini o'rganishga yo'naltirilgan.

Biroq, amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab o'quv jarayonlarida "Botanika" fanini o'qitish asosan nazariy ma'ruza shaklida olib boriladi. Laboratoriya, dala mashg'ulotlari, tajriba ishlari va amaliy kuzatuvlarga jiddiy e'tibor qaratilmaydi. Natijada, talabalar o'simlik dunyosini bilsa-da, o'sha bilimni amaliy faoliyatda, masalan, ekin turlarini ajratish, o'simlik fiziologiyasiga oid tajriba o'tkazish yoki ekologik baholashda to'liq qo'llay olmaydi. Shu boisdan, "Botanika" fanini kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitish bugungi ta'lim jarayonining muhim talabi hisoblanadi.

"Botanika" fanini kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitilganda talabalar:

o'simlikning tuzilishi va rivojlanish jarayonlarini nafaqat o'rganadi, balki ularni tajriba orqali tahlil qiladi;

o'z kuzatuvlarini ilmiy asosda baholaydi;

o'simliklarning ekologik ahamiyatini real misollar orqali tushuntira oladi;

o'z faoliyatida mustaqil qaror qabul qilish va tahliliy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Natijada, talabalarda kasbiy, ilmiy-tadqiqot, ekologik va kommunikativ kompetensiyalar shakllanadi. Bu esa ularni qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining amaliy muammolarini hal eta oladigan zamonaviy malakali mutaxassislarga aylantiradi.

Shu sababli, kompetensiyaviy yondashuvni "Botanika" faniga tatbiq etish ta'lim samaradorligini oshiribgina qolmasdan, balki talabalarda barqaror rivojlanish

tamoyillariga asoslangan ekologik dunyoqarashni shakllantirishning ham muhim omili hisoblanadi.

Shu sababli mazkur maqola “Botanika” fanini o‘qitishda kompetensiyaviy yondashuvning nazariy va metodik asoslarini rivojlantirish, talabalarda amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishning samarali yo‘llarini tahlil qilish masalalariga qaratilgan bo‘lib, mutaxassislar uchun amaliy tavsiyalar berishni nazarda tutadi.

TADQIQOT USULLARI

Tadqiqot Guliston davlat universiteti qishloq xo‘jaligi yo‘nalishi I-kurslarida tashkil etildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi “Botanika” fanida kompetensiyaviy yondashuv asosida amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish va ularning samaradorligini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy-uslubiy yondashuvlar va metodlar qo‘llanildi.

Tahlil va sintez usuli. Ushbu usul yordamida kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslari o‘rganildi va ularni “Botanika” fanida qo‘llash imkoniyatlari tahlil qilindi. Shuningdek, talabalarda amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishga qaratilgan metodik materiallar tizimlashtirildi. Ilmiy adabiyotlar, ta‘lim standartlari va ilg‘or xorijiy tajribalar asosida talabalarda rivojlantirilishi lozim bo‘lgan kompetensiyalar aniqlab olindi (OECD, 2020; Smith & Brown, 2019).

Kuzatuv va tajriba metodi. Tadqiqot jarayonida tajriba va nazorat guruhlarida tashkil etildi. Tajriba guruhi talabalari kompetensiyaviy yondashuv asosida o‘qitildi. Laboratoriya mashg‘ulotlarida, dala kuzatuvlarida va amaliy loyihalarda tajriba guruhi talabalari faol ishtirok etishdi.

Tadqiqot jarayonida kuzatuvlar quyidagi parametrlar bo‘yicha olib borildi:

laboratoriya va dala tajribalarini rejalashtirish qobiliyati;
tajriba o‘tkazish va natijalarni tahlil qilish ko‘nikmalari;
jamoaviy ishlash va ilmiy xulosa chiqarish malakalari.

So‘rovnoma va intervyu. Talabalar bilan maxsus diagnostik so‘rovnomalar o‘tkazildi. So‘rovnomalar talabalarining darsdagi faolligi, amaliy mashg‘ulotlardagi ishtiroki, o‘zini baholash va o‘rganish motivatsiyasi darajasini aniqlashga qaratildi. Shuningdek, o‘qituvchilar bilan intervyu olib borilib, kompetensiyalami shakllantirishdagi metodik samaradorlik baholandi.

Taqqoslash (komparativ) metodi. Tajriba va nazorat guruhlaridagi talabalar natijalari maxsus indikatorlar asosida solishtirildi. Natijalar kompetensiyaviy yondashuv asosida o‘qitish samaradorligini aniq ko‘rsatishga xizmat qildi.

MA‘LUMOTLARNI TAHLIL QILISH

Olingan natijalar **deskriptiv statistika** va grafiklar yordamida tahlil qilindi. Amaliy ko‘nikmalar darajasi quyidagi mezonlar bilan baholandi:

laboratoriya ishlari samaradorligi;
dala kuzatuvlarini to‘g‘ri amalga oshirish;
tajriba natijalarini tahlil qilish va xulosa chiqarish qobiliyati;

loyiha ishlarini bajarishdagi ijodkorlik va jamoaviy ishlash ko'nikmalari.

Tadqiqot jarayonida amaliy mashg'ulotlar va dala kuzatuvlari bilan bir qatorda portfolio va loyiha ishlari ham qo'llanilib, talabalarning amaliy kompetensiyalarini tizimli baholash imkoniyati yaratildi.

Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitilgan talabalar amaliy ko'nikmalarni an'anaviy usulga nisbatan sezilarli darajada yaxshiroq egallagan.

Tajriba va nazorat guruhlarida shakllangan ko'nikmalar foiz ko'rsatkichlari jadvali

Ko'nikmalar turi	Tajriba guruhi (%)	Nazorat guruhi (%)
Laboratoriya tajribalari	85	66
Dala kuzatuvlari	82	63
Loyiha ishlari	80	65
Natijalarni tahlil qilish	83	64

Tajriba guruhi talabalarning darsdagi faolligi yuqori bo'lib, ularning amaliy mashg'ulotlarda mustaqil ishlash va muammolarni hal qilishga intilishlari kuzatildi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, kompetensiyaviy yondashuv talabalarni faqat bilim bilan ta'minlamasdan, ularning amaliy ko'nikmalarini tizimli shakllantiradi. Tajriba guruhi talabalari laboratoriya tajribalari, dala kuzatuvlari va loyiha ishlarida yuqori samaradorlik ko'rsatganliklari qayd qilindi.

Bundan tashqari, kompetensiyaviy yondashuv orqali talabalarda kasbiy, tadqiqot va kommunikativ kompetensiyalar sezilarli darajada rivojlandi. Shu bilan birga, shaxsiy kompetensiyalar - mas'uliyat, mustaqillik va ijodkorlik ham oshdi.

Tadqiqotning ko'rsatishicha, ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuvni samarali joriy etish uchun fanga oid metodik qo'llanmalar, loyiha ishlari, interfaol mashg'ulotlar va tahliliy monitoring tizimi zarur.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqotlar natijalariga asosan quyidagicha muhim xulosalarga kelindi. Jumladan,

“Botanika” fanini kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitish qishloq ho'jaligi yo'nalishi talabalarida amaliy ko'nikmalarni sezilarli darajada oshiradi;

Talabalarda laboratoriya mashg'ulotlari, dala kuzatuvlari va loyiha ishlarida mustaqil hamda samarali faoliyat ko'rsatish ko'nikmasi ortdi;

Kompetensiyaviy yondashuv talabalarning professional, tadqiqot va kommunikativ kompetensiyalarini tizimli shakllantiradi.

Kelgusida ushbu fanni o'qitishda ta'lim dasturlariga loyiha ishlari, dala kuzatuvlari, portfolio va interfaol mashg'ulotlar orqali amaliy kompetensiyalarni yanada rivojlantirish masalalarini kiritish maqsadga muvofiq bo'ladi. Bunday yondashuv qishloq ho'jaligi yo'nalishida bilim berish jarayonini sifat jihatidan yaxshilash va

talabalarni professional faoliyatga tayyorlashda samarali bo'lishi to'g'risidagi xulosalarga kelish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, A., & Tursunov, B. (2021). Botanika fanini o'qitishda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish. Tashkent: Fan va Texnologiya.
2. Saidmuratov, Sh.X. (2024). Botanika fanidan "Yuksak o'simliklar moduli"ni o'qitishda ta'lim samaradorligini oshirish uchun innovatsion texnologiyalardan foydalanish metodikasi. *Confrencea*, 5(1).
3. Yusupov, N.R. (2024). Qishloq xo'jaligi monitoringida raqamli texnologiyalarning tutgan o'rni. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*.
4. Kurbanov, M., & Kurbanov, X. (2024). Texnik-muhandislik oliy ta'lim muassasalarida fizika faniga oid kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasi. *Educational Research in Universal Sciences*.
5. Karimova, G.I. (2025). Ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslari. *Pedagogik islohotlar va ularning yechimlari*, 13(1).
6. O'rinova, N. (2025). Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni tyutorlik faoliyatiga tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari. *Zenodo*.